

Smluvní pokuta a dobré mravy

Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit především funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční). Při úvaze o přiměřenosti výše sjednané pokuty je tak třeba posoudit, zda odpovídá účelu smluvní pokuty, který spočívá v pohrůžce dostatečnou citelnou majetkovou sankcí vůči dlužníku pro případ nesplnění zajištěné povinnosti. Závěr o přiměřenosti výše smluvní pokuty závisí i na úvaze, zda smluvní pokuta je sjednána v odpovídající, nikoli přemrštěné pobídkové výši, a jaký je vzájemný poměr původní a sankční povinnosti (jinými slovy je třeba přihlídnout i k výši zajištěné částky). Zároveň je třeba posoudit, zda pokuta přiměřeně zabezpečuje věřitele proti případným škodám, tedy zda zahrnuje všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením smluvní povinnosti očekávat. V neposlední řadě je nutné vzít v úvahu celkové okolnosti úkonu, jeho pohnutky a účel, který sledoval.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 1064/2006, ze dne 26.8.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně M. spol. s r. o. proti žalované M. R., zastoupené advokátkou, o 200.000,- Kč, vedené u Okresního soudu v Kroměříži pod sp. zn. 6 C 289/2003, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 14. prosince 2005, č. j. 59 Co 90/2004-81, tak, že rozsudek Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 14. prosince 2005, č. j. 59 Co 90/2004-81, a rozsudek Okresního soudu v Kroměříži ze dne 30. dubna 2004, č. j. 6 C 289/2003-35, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Kroměříži k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Kroměříži rozsudkem ze dne 30. dubna 2004, č. j. 6 C 289/2003-35, uložil žalované a žalovanému D. R. povinnost zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně částku 200.000,- Kč do třiceti dnů od právní moci rozsudku a rozhodl o nákladech řízení. K odvolání žalovaných Krajský soud v Brně - pobočka ve Zlíně rozsudkem ze dne 14. prosince 2005, č. j. 59 Co 90/2004-81, rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích ve vztahu mezi žalobkyní a žalovanou změnil jen tak, že lhůta k zaplacení částky 200.000,- Kč a nákladů řízení se stanoví na šest měsíců; v ostatním tyto výroky potvrdil (výrok I.). Ve vztahu mezi žalobkyní a žalovaným rozsudek soudu prvního stupně zrušil, řízení v tomto rozsahu zastavil a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi těmito účastníky před soudy obou stupňů (výrok II.). Současně rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení ve vztahu mezi žalobkyní a žalovanou.

Oba soudy vyšly ze zjištění, že žalovaná se svým manželem D. R. (původním žalovaným), který dne 11. 10. 2004 zemřel, uzavřeli se žalobkyní dne 14. 6. 2001 dohodu o skončení nájmu bytu, v níž se žalobkyně zavázala uhradit žalovaným odstupné ve výši 200.000,- Kč. Součástí dohody bylo i ujednání smluvních stran, že žalobkyně poskytne žalovaným půjčku ve výši 100.000,- Kč. Žalovaní se zavázali půjčku žalobkyni vrátit do dvanácti měsíců ode dne převzetí finančních prostředků spolu s dohodnutými úroky ve výši 7 % ročně, nejpozději do 30. 6. 2002. V článku III. bodu 8 dohody si její účastníci sjednali, že v případě nezaplacení půjčky do dvou let od jejího poskytnutí zaplatí žalovaní žalobkyni smluvní pokutu ve výši 200.000,- Kč. Žalovaní převzali od žalobkyně částku 300.000,- Kč (tj. odstupné 200.000,- Kč a půjčku 100.000,- Kč) dne 18. 6. 2001. Žalovaní žalobkyni na půjčku uhradili dne 10. 3. 2003 částku 15.000,- Kč. Teprve poté, co žalobkyně fakturou ze dne 19. 6. 2003

vyúčtovala žalovaným smluvní pokutu ve výši 200.000,- Kč a vyzvala je k jejímu zaplacení dne 29. 6. 2003, žalovaní žalobkyni zaplatili na půjčku dne 30. 6. 2003 částku 85.030,- Kč a dne 2. 7. 2003 částku 15.406,- Kč představující smluvené úroky.

Odvolací soud se zcela ztotožnil s právními závěry učiněnými soudem prvního stupně na základě takto zjištěného skutkového stavu, že žalobkyně a žalovaní uzavřeli dohodu o skončení nájmu bytu v souladu s § 710 odst. 1 obč. zák. a smlouvu o půjčce podle § 657 obč. zák. Ujednání o smluvní pokutě shledal v souladu s § 544 odst. 1 obč. zák. Protože žalovaní závazek vrátit půjčenou částku 100.000,- Kč do dvou let od jejího poskytnutí, tj. od 18. 6. 2001, nesplnili, uzavřel, že žalobkyni vznikl nárok na její zaplacení. K námitce žalované, že smluvní pokuta byla s ohledem k její výši sjednána v rozporu s dobrými mravy, odvolací soud pouze konstatoval, že „smluvní pokutou byla zajištěna peněžní půjčka ve výši 100.000,- Kč s dvouletou lhůtou splatnosti“, a proto nelze přisvědčit názoru, že se právní úkon přičí dobrým mravům.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost opřela o § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. Zpochybnila v něm správnost závěru odvolacího soudu, že sjednaná smluvní pokuta neodporuje svojí výši dobrým mravům ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák. I nadále tvrdí, že s manželem byli v dobré víře, že půjčku vrátili ve lhůtě splatnosti, neboť na jimi předloženém stejnopisu dohody o skončení nájmu nebyl datum převzetí půjčené částky uveden. Připomněla, že smluvní pokuta byla sjednána ve stejné výši jako částka odstupného za uvolnění bytu, který potřebovala žalobkyně pro provoz své firmy. Žalobkyně se touto dohodou zprostila povinnosti zajistit jim bytovou náhradu. Půjčená částka i odstupné byly na získání jiného bydlení skutečně použity. Pokud by měla žalobkyně smluvní pokutu uhradit, nedostalo by se jí náhrady za dobrovolně vystěhovaný byt ve formě bytové ani finanční. Smluvní pokutu sjednanou ve výši 200 % půjčené částky považuje za absolutně neplatný právní úkon pro rozpor s dobrými mravy pro nepřiměřenost její výše (§ 39 a § 3 odst. 1 obč. zák.). Z uvedeného důvodu navrhla rozhodnutí soudů obou stupňů zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění před 1. dubnem 2005 - dále opět jen „o. s. ř.“ (srovnej článek II bod 3. přechodných ustanovení zákona č. [59/2005](#) Sb., kterým byla provedena novela občanského soudního řádu).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněným subjektem - účastnicí řízení při splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatelky (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se zaměřil na posouzení otázky jeho přípustnosti.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen v pořadí první rozsudek, který soud prvního stupně ve věci vydal, se řídí § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b/ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. po právní stránce zásadní význam tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem. Ze znění citovaných ustanovení vyplývá, že dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. je přípustné pouze k řešení právních otázek, což znamená, že v něm lze samostatně namítat jen to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Uplatnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 3 o. s. ř. zpochybnujícího skutková zjištění, z nichž odvolací

soud při svém rozhodování vycházel, je zcela vyloučeno; proto je dovolací soud povinen odvolacím soudem zjištěný skutkový stav převzít. Námitkou žalované mířící proti správnosti skutkového zjištění (tj. že odvolací soud nepřihlédl k okolnosti, že v dohodě, kterou měli žalovaní k dispozici, nebyl uveden datum převzetí půjčené částky) se proto nemůže dovolací soud zabývat.

Jedinou právní otázkou, jejíž řešení žalovaná v rámci dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. zpochybnila a s níž spojuje zásadní význam napadeného rozhodnutí po právní stránce, je otázka posouzení platnosti ujednání o smluvní pokutě ve smlouvě o půjčce z hlediska souladu s dobrými mravy ve smyslu § 39 obč. zák. Jelikož odvolací soud, jak bude dále vysvětleno, vyřešil nastolenou právní otázku v rozporu s hmotným právem, shledal dovolací soud dovolání žalované k posouzení této otázky přípustným.

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry. Právní posouzení je rovněž nesprávné, není-li úplné, tzn. jestliže soud učinil právní závěr, aniž při jeho utváření zohlednil všechny relevantní skutečnosti.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák., sjednají-li si strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda. Podle § 544 odst. 2 obč. zák. lze sjednat smluvní pokutu jen písemně a v ujednání musí být určena výše smluvní pokuty nebo stanoven způsob jejího určení.

Podle § 39 obč. zák. je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Právní úkon se přičí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah (bez ohledu na smluvní volnost tento obsah stanovit, na to, kdo rozpor s dobrými mravy zavínil, a na to, zda druhá strana při vzniku smlouvy byla v dobré víře) ocitně v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy netvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. V souvislosti s institutem smluvní pokuty je třeba kromě takto obecně stanovených pravidel užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami. Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit především funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční). Při úvaze o přiměřenosti výše sjednané pokuty je tak třeba posoudit, zda odpovídá účelu smluvní pokuty, který spočívá v pohrůžce dostatečnou citelnou majetkovou sankcí vůči dlužníku pro případ nesplnění zajištěné povinnosti. Závěr o přiměřenosti výše smluvní pokuty závisí i na úvaze, zda smluvní pokuta je sjednána v odpovídající, nikoli přemrštěné pobídkové výši, a jaký je vzájemný poměr původní a sankční povinnosti (jinými slovy je třeba přihlédnout i k výši zajištěné částky). Zároveň je třeba posoudit, zda pokuta přiměřeně zabezpečuje věřitele proti případným škodám, tedy zda zahrnuje všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením smluvní povinnosti očekávat. V neposlední řadě je nutné vzít

v úvahu celkové okolnosti úkonu, jeho pohnutky a účel, který sledoval.

V rozporu s tím, co bylo výše uvedeno, odvolací soud svůj závěr, že ujednání o smluvní pokutě není v rozporu s dobrými mravy, učinil bez bližšího odůvodnění toliko s poukazem na okolnost, že „smluvní pokutou byla zajištěna peněžní půjčka ve výši 100.000,- Kč s dvouletou lhůtou splatnosti“, aniž zvažoval i další okolnosti významné pro posouzení, zda smluvní pokuta svou výší vybočila z rámce dobrých mravů či nikoli. Jeho právní posouzení věci je tak neúplné, a tudíž nesprávné.

Lze uzavřít, že žalované se podařilo v rámci dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. zpochybnit správnost napadeného rozsudku odvolacího soudu. Dovolací soud jej proto zrušil. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, § 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)